

UNIVERZITA PALACKÉHO

FILOSOFICKÁ FAKULTA – KATEDRA FILOSOFIE

Bakalářská práce

Význam kabaly ve filosofickém myšlení středověku

The importance of Kabbalah in philosophical thinking of the Middle Ages

Vlasta Turinská

Olomouc 2011

Vedoucí práce

PhDr. Jozef Matula, PhD.

Autorské prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením PhDr. Jozefa Matuly, PhD., a uvedla v seznamu literatury předepsaným způsobem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne

.....
Vlasta Turinská

Obsah

1. Úvod	5
2. Kabala	7
2.1. Co je kabala	7
2.1.1. Zohar	8
2.1.2. Sefer Jecira	9
2.1.3. Bahir	10
2.1.4. Dělení kabaly	10
2.2. Co je předmětem kabaly	12
2.2.1. Nauka o sefirách	12
2.2.2. Kabalistické světy	14
2.3. Stučné dějiny kabaly	16
3. Kabala a filosofie	19
3.1. Tradice předávání	19
3.2. Interdisciplinarita	20
3.3. Kabala a antická filosofie	20
3.4. Kabala a středověká filosofie	23
4. Abraham Abulafia	25
4.1. Život	25
4.2. Dílo	27
4.3. Nauka	29
4.3.1. „Recitace božích jmen“	29
4.3.2. Význam písmen a čísel	31
4.4. Recepce Abulafiova díla	34
4.4.1. Moše Cordovero	34

4.4.2. Izák Luria	35
4.4.3. Leibniz a Spinoza	35
5. Závěr	37
6. Bibliografie	39
7. Příloha č. 1 – Sefirotický strom	41
8. Příloha č. 2 – Tetraktys	42

1. Úvod

Pavel Floss tvrdí, že „žádná epocha nepovstává bez vazeb a souvislostí s epochou, která jí předcházela.“¹ Antická filosofie měla tedy značný vliv na filosofii středověkou.

V období středověku však nastal posun v myšlení. Vznikaly nové náboženské proudy a do popředí se dostalo monoteistické náboženství. Je zde patrná snaha o syntézu náboženství a antické filosofie, což potvrzuje Floss: „*Spolu s rozkvětem filosofie pěstované pohanskými autory se filosofické myšlení rozvíjelo také v prostředí židovském a křesťanském, jehož protagonisté usilovali o spojení pravd vyznávaných jejich náboženstvími s dědictvím hlavních představitelů antického vědění.*“² Došlo k rozvoji mnoha směrů filosofie i náboženství.

Jedním z nich byla i židovská filosofie, která, ač se vyvíjela poměrně odděleně od evropské, jí byla ovlivněna.

V této práci bych se chtěla zaměřit právě na židovskou filosofii, konkrétně na její mystickou část, kabalou. Pokusím se nastínit vliv kabaly na filosofické myšlení. Důvodem, proč se zabývám kabalou v kontextu filosofie, je, že někteří významní filosofové³ znali kabalou a její myšlenky promítli do svých nauk a teorií. Pokusím se dokázat, že filosofie byla ovlivněna kabalou a naopak, kabala čerpala z filosofie.

Kabala se dělí na teoretickou a praktickou⁴ a bývá interpretována různými způsoby. Proto se budu zabývat tím, co to je kabala, jak se vyvíjela a ukážu, s kterými teoriemi budu pracovat. V neposlední řadě bych tím chtěla upozornit na to, že tato práce nemá téměř nic společného s dnes tolik popularizovanou kabalou. Po celém světě se totiž nachází stovky kabalistických center, z nichž nejdůležitější je v Los Angeles. Údajně zde dochází k výuce židovských tradic a kabalistických nauk a technik. Výčet členů těchto center je plný

¹ Pavel Floss, *Architekti křesťanského středověkého vědění* (Praha: Vyšehrad, 2004) 19.

² Pavel Floss, *Architekti křesťanského středověkého vědění* (Praha: Vyšehrad, 2004) 20.

³ Maimonidés, Nachmanidés, Pico della Mirandola, Gottfried Wilhelm Leibniz, Baruch Spinoza

⁴ Gerárd Encausse, *Kabala* (Praha: Volvox Globator, 2001) 11.

mediálních hvězd. Jsou to pro zajímavost Madonna, Lindsay Lohan, Demi Moore, Mick Jagger a Paris Hilton.

První část práce bude spíše deskriptivního charakteru. Budu klást důraz na nejpodstatnější aspekty a připravím si pole pro definování vztahu kabaly a filosofie, což bude mým cílem ve druhé části. Třetí část chci věnovat Abrahamovi Abulafiovi, jeho nauce, vztahu k filosofii, inspiraci, recepci jeho díla a významu ve filosofickém myšlení středověku.

Budu tedy postupovat takto:

1. Představím kabalou a důležité teorie, s kterými budu pracovat.
2. Definuji vztah kabaly a filosofie v období antické a středověké filosofie.
Zdůrazním společné rysy a vzájemný vliv.
3. Zaměřím se na Abrahama Abulafiu, jeho filosofii, spojitost s kabalou a kulturní, náboženský a filosofický přínos.

Mým primárním cílem v této práci je dokázat, že kabala měla velký vliv na formování filosofického myšlení ve středověku. Za sekundární cíle považuji dokázat, že kabala měla vliv na filosofii i v jiných dobách než ve středověku a že Abraham Abulafia nebyl jen kabalista, ale především filosof, který značně přispěl ke kulturnímu a náboženskému vývoji v Evropě.

Literatura

Ačkoliv se nedochovalo mnoho raných kabalistických spisů a o nejstarších kabalistech máme jen skromné informace, podařilo se mi seskupit mnoho sekundárních zdrojů, které se kabalistikou zabývají. Jedná se především o díla Gershoma Scholema, který tomuto směru věnoval takřka celý svůj život. Dále jsou to díla Moše Idela, který kabale věnoval taktéž značnou část své práce. Budu pracovat s citační normou MLA.

2. Kabala

2.1. Co je kabala?

Břetislav Horyna tvrdí, že „náboženství je symbolická forma kultury, která v nejrůznějších podobách a manifestacích doprovází a spoluvytváří nám známé dějiny lidstva.“⁵ Náboženství tedy, ať chceme či nechceme, provází člověka v celém dějinném vývoji. Na světě existuje mnoho typů náboženství, ať už se jedná o náboženství přírodní či zjevená, polyteistická či monoteistická. K nejstarším z nich patří bezesporu judaismus. Počátky judaismu se datují do doby 13. století př. Kr.⁶ Podle pověsti obdržel Mojžíš na hoře Sinaj Desatero přikázání, v nichž je zahrnuta i celá Tóra. Tóra je nejdůležitější knihou tohoto náboženství. Skládá se z 5 knih (*Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium*). Značný význam mají pro judaismus talmudy, a to Babylónský a Jeruzalémský.⁷ Tyto talmudy, zejména tedy Babylónský, jsou fundamentálním prvkem pobiblického židovského práva. Židovská kultura ovšem ponechává značný prostor pro stejně podstatnou součást judaismu, jíž je židovská mystika, tzv. kabala.

Slovo kabala pochází z hebrejštiny a překládá se jako „tradice, předání“.⁸ Jedná se tedy o „nábožensko-mystickou esoterní tradici přijímanou z pokolení na pokolení.“⁹ Kabala se vyvíjela od starověku až po současnost a její počátky nalézáme už v Bibli. Základním textem kabaly je *Sefer jecira*¹⁰. Další důležité texty jsou *Bahir*¹¹ a *Zohar*¹².

Kabala vždy kladla důraz na individuální zkušenost. To se však nelíbilo katolické církvi, protože to ohrožovalo morálku lidí a svádělo je to na špatnou cestu. Tato nauka byla považována za nebezpečnou magii, která nutila lidi vykonávat rituální obřady a stávat se

⁵ Břetislav Horyna, a kol. *Filosofický slovník* (Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002) 282.

⁶ Břetislav Horyna, a kol. *Filosofický slovník* (Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002) 203.

⁷ Vladimír Sadek, *Židovská mystika* (Praha: Fra, 2003) 9.

⁸ Gershom Scholem, *Kabala a její symbolika* (Praha: Volvox Globator, 1999) 8.

⁹ Vladimír Sadek, *Židovská mystika* (Praha: Fra, 2003) 10.

¹⁰ Aryeh Kaplan, *Sefer Jecira: kniha stvoření v teorii a praxi* (Praha: Volvox Globator, 1998)

¹¹ Aryeh Kaplan, *Bahir* (Praha: Malvern, 2008)

¹² Mirko Beneš, *Zohar: Svatá kniha kabaly* (Praha: Dobra, 2003)

bezvěrci. Tenhle negativní závoj se podařilo odstranit až Gershomu Scholemovi¹³, izraelskému historikovi a spisovateli, který se dokázal odklonit od magických tendencí kabaly a pohlížet na ní jako na vědu. Scholem přednášel kabalu na Hebrejské Univerzitě v Jeruzalémě.¹⁴ Po mnoho let studoval manuskripty, kabalistické spisy a vše dochované, co mělo spojitost s kabalou. Díky němu se začalo na kabalu pohlížet jako na důležitou součást židovské historie.

2.1.1. Zohar

Kniha *Zohar* (Záře) patří k důležitým knihám kabaly. Poprvé se objevila ve Španělsku na konci 13. století.¹⁵ „*Kabalista Moše ben Šemtov de Léon ji šířil jakožto dílo legendárního talmudisty Šimona ben Jóchaj, současníka rabiho Akivy.*“¹⁶ Je psána stylem midraše, což je komentář k Tóře.¹⁷ Tóra je podle Židů nejdůležitější z celého Písma. Obsahuje totiž 613 fundamentálních příkázání (závazných pravidel). „*Základní axiom ohledně Tóry praví: V textu Tóry se nenalézá nic nadbytečně, dokonce ani jediné písmenko nebo pouhá tečka, a jestliže nám to tak přesto připadá, je to vinou naší neznalosti, protože zdánlivě opakující se věc vypovídá o něčem novém, co jsme dosud nepochopili.*“¹⁸ Tóra tedy nesmí být prepisována, rozšiřována ani zkracována. Úkolem midraše, tedy i *Zoharu*, je nepřimo odvozovat další zákony z Tóry a spíše vysvětlovat samotný text a snažit se pochopit a rozvíjet skrytá tajemství, v něm obsažená, protože jak je nám známo, celá Tóra je pochopitelná a jasná pouze Bohu. Podle Mirka Beneše je velkolepost sdělení knihy zastíněna bezkonceptností a

¹³ Mezi jeho nejvýznamnější díla patří: *Kabala a její symbolika* (1968), *Židovská mystika v jejích hlavních směrech* (1967), *Eseje Judaica I.* (1963), *Eseje Judaica II.* (1970), *Eseje Judaica III.* (1972), *O několika základních pojmech židovství* (1970), *O mystické podobě Boha. Studie základních pojmů kabaly* (1962), *Walter Benjamin. Příběh jednoho přátelství* (1975).

¹⁴ Gershom Scholem, *Kabala a její symbolika* (Praha: Volvox Globator, 1999) 7.

¹⁵ Vladimír Sadek, *Židovská mystika* (Praha: Fra, 2003) 58.

¹⁶ Mirko Beneš, *Zohar: Svatá kniha kabaly* (Praha: Dobra, 2003) 19.

¹⁷ Mirko Beneš, *Zohar: Svatá kniha kabaly* (Praha: Dobra, 2003) 11.

¹⁸ Mirko Beneš, *Zohar: Svatá kniha kabaly* (Praha: Dobra, 2003) 11.

naprostou absencí jakéhokoliv systému či celku.¹⁹ Při čtení je tedy velmi obtížné najít to opravdu podstatné, což se mnohdy vytratí i vlivem špatného, v některých místech absolutně nepochopitelného překladu, neboť *Zohar* je psán umělou aramejštinou se značným množstvím hebrejských výrazů a zkomolenin mnoha dalších jazyků.²⁰ Existuje také domněnka, kterou podporuje i Gershom Scholem,²¹ že *Zohar*, nebo alespoň její hlavní část, pochází z pera samotného Moše z Leonu.²²

2.1.2. *Sefer Jecira*

Sefer Jecira (Stvoření) je nejdůležitější knihou kabaly. O vzniku tohoto spisu se vedou neustále spory. Nejčastěji však bývá datován do 6. - 9. století. Gershom Scholem se přiklání k názoru, že tento spis vznikl mezi 3. - 6. stoletím a jeho autorem je neznámý židovský novopythagorejec.²³ Vyvrací tak tvrzení Sa'adja Ga'ona, významného středověkého židovského filosofa, že autorem spisu *Sefer Jecira* je samotný Abraham. Sadek tvrdí, že „*Kniha Stvoření obsahuje první ucelený systém židovské mystiky, který se pokouší vysvětlit vznik a složení světa.*“²⁴ Na významu získává toto dílo díky tomu, že se zde objevuje nauka o sefirách, nejdůležitější učení kabaly. Podle této nauky byl svět stvořen skrze 32 cest a právě 10 z těchto cest jsou sefiry. Číslo deset zde hraje důležitější roli. Deset sefir je možno pojmut jako základ desítkové soustavy či desatero přikázání a zbylých 22 cest jako souhlásky hebrejské abecedy.

¹⁹ Mirko Beneš, *Zohar: Svatá kniha kabaly* (Praha: Dobra, 2003) 20.

²⁰ Mirko Beneš, *Zohar: Svatá kniha kabaly* (Praha: Dobra, 2003) 20-21.

²¹ Gershom Scholem, *Kabala a její symbolika* (Praha: Volvox Globator, 1999) 48.

²² Vladimír Sadek, *Židovská mystika* (Praha: Fra, 2003) 59.

²³ Gershom Scholem, *Kabala a její symbolika* (Praha: Volvox Globator, 1999) 151.

²⁴ Vladimír Sadek, *Židovská mystika* (Praha: Fra, 2003) 49.

2.1.3. *Bahir*

Bahir je kniha, která vyšla okolo roku 1180 v jižní Francii mezi sefardy, což byli Židé, jejichž předkové pocházeli ze Španělska a Portugalska.²⁵ *Bahir* je psaný především v hebrejštině a aramejštině. Podle Gerschoma Scholema se jedná o jeden z nejnepochopitelnějších a nejpodivuhodnějších textů hebrejské literatury středověku.²⁶ Scholem totiž tvrdí, že *Bahir* „obsahuje nepředstavitelně špatně a volně redigovanou sbírku teozofických výroků v podobě výkladu Bible, které jsou vloženy do úst většinou smyšleným autoritám, jakoby z talmudských dob.“²⁷ Najdeme v něm také velké množství textů pocházejících především od Abrahama bar Chijji²⁸ a Izáka Slepého²⁹ a texty sahající hluboko do Orientu. Nejdůležitější přínos pro kabalou je možné spatřovat v konkretizaci nauky o sefirách a sefirotickém stromu. Sefirotický strom (Příloha č. 1) se skládá z deseti sefir, které jsou hierarchicky uspořádány. Jsou to emanace Boha, skrze které sestupuje na zem.

2.1.4. Dělení kabaly

Kabala se vyvíjela po mnoho staletí, takže je pochopitelné, že existuje mnoho jejích typů. Jsou jimi například luriánská, provensálská či geronská kabala. Nicméně významný středověký myslitel Abraham Abulafia formuloval dva hlavní kabalistické proudy, teosoficko-teurgický a extatický. Moše Idel tvrdí, že „teosoficko-teurgický proud se soustředí na dvě základní témata: teosofii – teorii komplexní struktury božského světa – a rituálně zkušenostní přístup k božskému světu, spojený s ambicí dovést tento svět do stavu harmonie.“³⁰ Tento přístup je značně teocentrický, kdežto extatický přístup staví do popředí

²⁵ Břetislav Horyna, a kol. *Filosofický slovník* (Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002) 42.

²⁶ Gershom Scholem, *Kabala a její symbolika* (Praha: Volvox Globator, 1999) 85.

²⁷ Gershom Scholem, *Kabala a její symbolika* (Praha: Volvox Globator, 1999) 85.

²⁸ Abraham bar Chijja žil ve 12. století ve Španělsku. Byl to židovský novoplatonik. Výrazně přispěl k interpretaci knihy *Bahir*. Zajímal se o problémy stvořeného světa. Byl ovlivněn aristotelským dualismem.

²⁹ Izák Slepý žil na přelomu 12. a 13. století v Provence. Byl to syn rabína Abraháma ben Davida z Posquières. Rozpracoval mystiku modlitby. Většina jeho děl se nedochovala.

³⁰ Moše Idel, *Kabala: Nové Pohledy* (Praha: Vyšehrad, 2004) 17.

spíše člověka, je tedy antropocentrický. Oba tyto směry se liší ve svém učení, ale i v historickém vývoji. Mnohokrát došlo k přímé konfrontaci mezi jednotlivými představiteli, z nichž nejdůležitější byl spor mezi již zmiňovaným Abrahamem Abulafiou, což byl představitel extatické kabaly, a Šlomo ben Abraham ibn Adretem³¹, představitelem teosoficko – teurgického proudu. Adret kritizoval Abulafiho proctví a mesianismus. Abulafia se bránil kritikou nauky o deseti sefirách a teosofické kabalisty přirovnal ke křesťanům, co věří v Nejsvětější Trojici.³² Teosoficko - teurgická kabala se odehrávala převážně na území křesťanském, takže svým výrokem Abulafia přispěl k odmítnutí extatické kabaly na území Španělska. Představitelé tohoto směru se museli přesunout do Itálie a muslimských zemí, kde se setkali s větším pochopením a prostorem pro své učení.

Ačkoliv je dělení kabaly na teoretickou a praktickou zásadní, rozhodla jsem se dále pracovat pouze s dělením na teosoficko- teurgickou a extatickou kabalou. Nejvíce budu ovšem pracovat s extatickou kabalou. Praktická kabala totiž operuje s možností působit na viditelnou i neviditelnou sféru.³³ Právě proto bývá kabala označována jako magie. Z praktické kabaly se nám nedochovaly téměř žádné písemnosti. Teoretická kabala se naopak zabývá systémem universa, sjednocením se s Bohem, modlitbou, morálkou, původem člověka a studiem základních kabalistických spisů.

³¹ Šlomo ben Abraham ibn Adret (Rašba) žil ve 13. století ve Španělsku. Zabýval se studiem talmudů. 50 let působil jako rabín hlavní synagogy v Barceloně. Dále byl členem rabínského soudu v Barceloně. Mezi jeho díla patří: *Chidušej ha-Rašba*, *Torat ha-bajit*, *Mišmeret ha-bajit*, *Avodat ha-kodeš*.

³² Moše Idel, *Kabala: Nové Pohledy* (Praha: Vyšehrad, 2004) 18.

³³ Gerárd Encausse, *Kabala* (Praha: Volvox Globator, 2001) 24.

2.2. Co je předmětem kabaly

Cílem kabalisty je sjednotit se s Bohem, plnit Boží přikázání a žít v souladu s Tórou. Dvě hlavní myšlenky kabaly jsou tvůrčí moc hlásek a podoba uspořádání celého vesmíru. „Boží Slovo“ se nachází i v křesťanské nauce, nicméně kabalisté na něj pohlíží z jiného úhlu. Beneš tvrdí, že „*kabalista hledá tajemství slova: postupuje od největších hlubin bytí, které dosud nejsou vyjádřeny slovem, nýbrž pouhým elementem slova, hláskou, a nepřímo jejím viditelným znakem, písmenem, až k biblické exegezi, která rovněž považuje slovo za svaté, přičemž klade biblický text do ohniska mnoha významů a s oblibou používá metody, s jejichž pomocí nalézá vztah k biblickému obsahu na základě stejné znělosti různých pasáží Písma.*“³⁴

2.2.1. Nauka o sefírách

Nejdůležitější naukou kabaly je nauka o tzv. sefírách.³⁵ Sefír je deset a patří k 32 cestám, skrze které vznikl svět. O sefírách se dozvídáme jak v knize *Sefer Jecira*, tak i *Bahir*, nicméně ucelenou koncepci sefírotického světa nalézáme až v textech Izáka Slepého.³⁶ Sefíry jsou jakési úrovně mezi naším světem, který známe, a Bohem, kterého ani poznat nemůžeme. Lze je chápat také jako projevy, emanace či esence Boha. Moše Idel uvádí, že sefíry mohou být chápány také jako boží esence neboli *acmut*.³⁷ Sefíry jsou mezi sebou vzájemně propojeny a ovlivňují se.³⁸ Jsou uspořádány hierarchicky a sestupně. Sefíry se nazývají: *Keter (Koruna)*, *Chochma (Moudrost)*, *Bina (Intelekt)*, *Chesed (Láska/Velikost)*, *Gebura (Spravedlnost/Síla)*, *Tiferet (Krása)*, *Necach (Triumfující pevnost)*, *Hod (Vznešenost)*, *Jesod (Základ)*, *Malchut*

³⁴ Mirko Beneš, *Zohar: Svatá kniha kabaly* (Praha: Dobra, 2003) 18.

³⁵ Gerárd Encausse, *Kabala* (Praha: Volvox Globator, 2001) 21.

³⁶ Moše Idel, *Kabala: Nové Pohledy* (Praha: Vyšehrad, 2004) 172.

³⁷ Moše Idel, *Kabala: Nové Pohledy* (Praha: Vyšehrad, 2004) 175.

³⁸ Vladimír Sadek, *Židovská mystika* (Praha: Fra, 2003) 76.

(*Království*).³⁹ Neviditelná sefira, která mezi základních deset nebývá počítána, se nazývá *Da'at* (*Poznání*).

Svět je tedy stvořen pomocí sefir. Jak vlastně vše vzniká? Stvořitel vyše paprsek světla, který je čistou energií. Tento paprsek obíhá jakýsi kruh, neustále koluje. Pořád se nejedná o nic hmotného a jednoznačného. Jak paprsek koluje, tak se začíná formovat. Nejedná se už pouze o čistou energii ale ani o klasickou hmotu, jde spíše o „nediferencovanou hmotu“. Tuto hmotu nelze odlišit ani nijak charakterizovat nebo popsat. Tento proces se odehrává ve třech nejvyšších sefirách *Keter*, *Chochma* a *Bina*. Po průchodu těmito třemi sefirami se konečně začíná energie diferencovat a je možné ji popisovat. Postupuje níže k dalším sefirám, které současně energii přijímají (stávají se negativními), ale i odevzdávají (stávají se pozitivními). Tak dojdeme k poslední sefiře *Malchut*. Takto si původní energie vytvořila charakteristické rysy, unikátní vlastnosti a svou strukturu. Zjednodušeně se dá říci, že stvořitel vyše paprsek energie, *Keter* ho přijme, *Chochma* vytváří model sítě a *Bina* dodá charakteristickou formu a rysy.⁴⁰

Celý sefirotický strom lze rozdělit do tří částí. Úplně nahoře se nachází už zmiňované tři sefiry, *Keter*, *Chochma* a *Bina*. Ty ještě náležejí do říše ryzího ducha, protože nejsou hmotou, hmotu ani nevytváří a nejsou diferencované. Jsou to metafyzické nástroje Boha. Tato triáda směřuje nahoru k Bohu. Pod touto částí se nachází trojice sefir *Chesed*, *Gebura* a *Tiferet*. Tyto sefiry jsou důležité z hlediska morálky, etiky a spravedlnosti, protože je drží v rovnováze. Můžeme je nazvat ctnostmi, neboť nám také ukazují původ krásy. Tento pomyslný trojúhelník už směřuje opačně, dolů, do světa hmoty. Třetí část je tvořena sefirami *Necach*, *Hod* a *Jesod*, které postihují a formují spíše naše myšlenky, přání, tužby. Tyto sefiry formují náš duchovní život a představivost. Poslední ze sefir je *Malchut*. Ta tvoří vše, co nás obklopuje, veškerou hmotu, Sluneční soustavu, hvězdy, planety, věci, které každý den

³⁹ Gerárd Encausse, *Kabala* (Praha: Volvox Globator, 2001) 21.

⁴⁰ Perle Besserman, *Kabala a Židovská Mystika* (Praha: Pragma, 1997) 31-34.

užíváme, jídlo, které jíme, zboží, které kupujeme. Za vrcholné dílo je ovšem považován člověk, který je obrazem Boha. Pokud je člověk obrazem Boha, musí se v něm nacházet vše podstatné, je tedy jakousi zmenšeninou celého vesmíru. Je považován za mikrokosmos. Makrokosmos je velký vesmír, který jej obklopuje.⁴¹ Sefiry lze ale také rozdělit na sefiry pravé strany (*Chochma, Chesed, Necach*), sefiry levé strany (*Bina, Gebura, Hod*) a sefiry středu (*Keter, Tiferet, Malchut*). Sefiry pravé strany označují mužský aktivní prvek, kdežto sefiry levé strany označují ženský pasivní prvek. Obě triády jsou spojeny středním článkem.⁴²

Kniha Bahir vysvětluje instrumentální pojetí sefir, tzn. sefiry jako nádoby (či nástroje).⁴³ Sedm dnů, po které tvořil Bůh svět, odpovídá sedmi nádobám, sedmi nižším sefirám. Jsou to nástroje, díky kterým Bůh svět stvořil. Jako nástroje byly sefiry nejvíce vnímané Ezrou⁴⁴, což byl představitel geronské kabaly, a některými představiteli provensálské kabaly. Sefiry jako esence byly zase nejvíce uznávány v Nachmanidově kabalistické škole a v okruhu Sefer ha-Ijyun.

2.2.2. Kabalistické světy

Kabala rozlišuje světy, v kterých se odehrávají různé části aktu stvoření.⁴⁵ Božský svět neboli *Acilut* je nejdůležitější. Poté následuje duchovní svět *Berija*, dále pak duševní svět *Jecira* a jako poslední fyzický svět *Asija*.⁴⁶ *Acilut* je tedy prvotní svět, kde vznikají archetypy, čili potenciály k tomu, co se může stát. Tento svět je dokonalý a věčný. Zde se nachází Bůh. *Acilut* je tedy mimo naše chápání a poznání. Odpovídá živlu ohně.⁴⁷

⁴¹ Gerárd Encausse, *Kabala* (Praha: Volvox Globator, 2001) 20-24

⁴² Gerárd Encausse, *Kabala* (Praha: Volvox Globator, 2001) 22.

⁴³ Moše Idel, *Kabala: Nové Pohledy* (Praha: Vyšehrad, 2004) 177.

⁴⁴ Ezra z Gerony byl jeden z nejvýznamnějších myslitelů středověku. Věnoval se filosofii, astronomii, astrologii, medicíně a poezii. Je autorem komentáře k Tanachu.

⁴⁵ Perle Besserman, *Kabala a Židovská Mystika* (Praha: Pragma, 1997) 30.

⁴⁶ Gerárd Encausse, *Kabala* (Praha: Volvox Globator, 2001) 48.

⁴⁷ Vladimír Sadek, *Židovská mystika* (Praha: Fra, 2003) 72.

Druhý svět, *Berija* neboli *Briah* označuje „svět čistých duchů“. Je vyzářen přímo ze světa *Acilut*, ale nachází se nad světy *Jecira* a *Asija*. Do tohoto světa lze člověkem vstoupit pouze na úrovni filosofie. Odpovídá živlu vzduchu. Zde se nachází archandělé. Ti nemají žádnou vůli či snad dokonce volnost jednání. Jsou jeden stupeň od Boha, tudíž vykonávají jeho vůli. V hebrejštině jsou označováni jako „*malach*“, což znamená v češtině „*posel*“ a v řečtině „*angelos*“. Archandělům vládne Metatron, kterého je možno nazvat Bohem na zemi či Demiurgem.⁴⁸ Nejdůležitější archandělé jsou Michael, Gabriel, Uriel a Rafael.⁴⁹

Třetí svět, *Jecira*, je duševním světem. Odpovídá živlu vody. Je to astrální svět, kterému může rozumět už téměř každý jedinec. Nachází se zde andělé, což jsou inteligentní nehmotné bytosti. Existují andělé vyšší a nižší třídy.⁵⁰ Bůh tvoří anděly nižší třídy prakticky neustále. Smyslem jejich existence je velebit Boha. Andělé vyšší třídy jsou u nebeského trůnu.⁵¹ Nejdůležitějším andělem je Michael. Andělů je velké množství, ale mezi ty nejnámější patří například Barakel (anděl blesku), dále Raamiel (anděl bouře), Kachael (anděl hvězd) nebo Šalguel (anděl sněhu).⁵²

Čtvrtý svět *Asija* je místem pobytu nižších bytostí, démonů, ale také lidí. Odpovídá živlu země a sefirotě *Malchut*. Ta patří k nejnegativnějším sefirotům, protože chce přijímat co největší množství energie. Je to tedy i náš hmotný svět se vším co do něj patří. Tento svět se dělí na deset dalších, jakoby odstupňovaných částí. Čím nižší část, tím temnější.⁵³ Základní dělení světa podle kabaly je tvořeno výše zmíněnými čtyřmi světy, nicméně ještě lze zmínit jeden svět. Není to ani tak svět, jako spíše závoj. Mnohdy bývá nazýván jako „svět skořápek“. Pokud má člověk být svobodný a mít svou vůli, moc se projevovat a činit, co chce, musí se odpoutat od tohoto „světa“, odhrnout tento závoj či sloupnout „slupku“ (*klifot*), která

⁴⁸ Vladimír Sadek, *Židovská mystika* (Praha: Fra, 2003) 75.

⁴⁹ Vladimír Sadek, *Židovská mystika* (Praha: Fra, 2003) 104.

⁵⁰ Vladimír Sadek, *Židovská mystika* (Praha: Fra, 2003) 104.

⁵¹ Vladimír Sadek, *Židovská mystika* (Praha: Fra, 2003) 104.

⁵² Vladimír Sadek, *Židovská mystika* (Praha: Fra, 2003) 75.

⁵³ Vladimír Sadek, *Židovská mystika* (Praha: Fra, 2003) 75.

mu v tom zabraňuje. Umožní nám mít svobodnou vůli, ale zároveň nám dá pocit viny a svádí nás k nespravedlnostem a špatnostem.

2.3. Stručné dějiny kabaly

Jak už jsem zmínila na začátku, počátky kabaly úzce souvisí s Mojžišem, který na hoře Sinaj, krom Písma přijal i ústně předanou tradici, z které vychází kabala. Existují však i teorie,⁵⁴ které vznik kabaly kladou do doby Adama, prvního muže, kterému mystické tajemství bylo sděleno prostřednictvím andělů. Původní židovská mystika nebyla totožná s kabalou, jak ji známe dnes. Existovaly dva význačné směry, *Kabala Merkava* a *Kabala Berešit*.⁵⁵

Kabala Merkava znamená „dílo vozu“. Vůz v tomto případě souvisí s prorokem Ezechielem a jeho nebeským trůnem. Mystici užívali meditací, zakoušeli askezi, hluboce se soustředili a snažili se tak sestoupit do „vozu“, který by jim umožnil pohybovat se na nebesích. Takoví mystici se nazývali „*jordej merkava*“ (ti, co sestupují do vozu). Z těchto dob se zachovala literatura, zvaná *Hechalot*. Většinou se jedná o poznatky a prožitky těchto mystiků.⁵⁶ Encausse spatřuje největší přínos tohoto směru v tom, že „*kabala Merkava dala osvíceným Židům proniknout do nejhlubších mysterií vlastností Božích a andělských*.“⁵⁷

Kabala Berešit znamená „dílo stvoření“ a jeho hlavní přínos spočíval v *imitatio Dei*, čili v napodobování božího díla. Mystici se snažili stvořit inteligentní bytost. Nicméně se jim nepodařilo uspět, tak se mnoho z nich rozhodlo akt alespoň napodobit. Vznikla tak mystická

⁵⁴ Gerárd Encausse, *Kabala* (Praha: Volvox Globator, 2001) 60.

⁵⁵ Vladimír Sadek, *Židovská mystika* (Praha: Fra, 2003) 46.

⁵⁶ Vladimír Sadek, *Židovská mystika* (Praha: Fra, 2003) 46 - 47.

⁵⁷ Gerárd Encausse, *Kabala* (Praha: Volvox Globator, 2001) 61.

postava Golema. Hlavní přínos této kabaly spočívá v nauce, že každá písmeno odpovídá číselné hodnotě a nese i jiný význam.⁵⁸

Kabale se postupně podařilo rozšířit do Evropy, hlavně do Německa a Francie, označované jako území Aškenaz. Odtud tedy pochází směr aškenázský chasidismus.⁵⁹

Vrcholem židovské mystiky se stalo 16. století. O její rozkvět se zasloužili především Moše Cordovero a Izák Luria, kteří působili na dnešním území Izraele, v městě Safed. Moše Cordovero se zabýval především naukou o sefirotách, kterou rozpracoval ve svém nejslavnějším díle *Pardes Rimonim* (Zahrada granátových jablek).⁶⁰ Izák Luria, celým jménem Jicchak ben Šlomo Luria, byl aškenázského původu a židovskou mystiku studoval právě u Cordovery. Jeho význam dokazuje podle něj pojmenovaná součást mystiky, a to luriánská kabala. Cordovero tvrdil, že svět je uspořádaný do sefirotického systému a tudíž dokonalý. Jediný prvek, který tu dokonalost může narušit je lidské jednání. Luria ovšem obohatil nauku svého učitele o kosmickou teorii, kdy se všechny sefiroty roztříštily a zbytky božského světla uvízly v tzv. skořápkách. Aby mohlo dojít k nápravě a všechny sefiroty se zbavily svých skořápek, musí všichni lidé splnit boží přikázání (*micvu*). Aby se svět dostal opět do rovnováhy, tak jak byl stvořen, musí dojít k celkové nápravě světa (*tikun olam*), kdy všichni budou dodržovat boží přikázání a tím tedy vysvobodí všechny zbytky světla, které se spojí a obnoví harmonii. Luriánská kabala se v 17. století stala známou v celé Evropě.⁶¹ Ovšem rozumový přístup v období racionalismu mystiku téměř vytlačil. K úpadku kabaly přispěl i sabatianismus.⁶² V 18. století upadávala kabala kvůli přechodu Židů ze západní Evropy k evropské kultuře, tudíž i víře. Mystické prvky byly vnímány jako zbytečné a

⁵⁸ Gerárd Encausse, *Kabala* (Praha: Volvox Globator, 2001) 61.

⁵⁹ Vladimír Sadek, *Židovská mystika* (Praha: Fra, 2003) 171-174.

⁶⁰ Moshe Cordovero, *Pardes Rimonim: Orchard of Pomegranates* (Providence University; Mul Edition, 2007)

⁶¹ Moše Idel, *Kabala: Nové Pohledy* (Praha: Vyšehrad, 2004) 298-301.

⁶² Zakladatelem byl Šabtaj Cvi, který se považoval za Mesiáše. Jeho tvrzení umocňovaly mystické vize, které údajně míval. Sabatianismus byl považován za největší mesianistické hnutí uvnitř židovství. Šabtaj Cvi byl pod pohrůžkou donucen konvertovat. Jeho kroky následovali i někteří jeho přívrženci. Nicméně, dnes je směr téměř zapomenut. Sabatiáni působí už pouze v Turecku, v sektě zvané Dönme.

neužitečné. Poté byla ovšem kabala opět přivedena k životu díky chasidistům. Kabala je dnes zkoumána mnohými učiteli v USA, Anglii, Rakousku i Německu.⁶³ Nejvíce pozornosti jí pochopitelně věnuje Hebrejská universita v Jeruzalémě.⁶⁴

⁶³ Moše Idel, Boaz Huss, John F. Nash

⁶⁴ <http://www.huji.ac.il/>

3. Kabala a filosofie

3.1. Tradice předávání

Zásadní problém kabalistické literatury spočívá v ústním předávání, které bylo po mnoho desítek, možná stovek let jediným prostředkem, jak se kabalistické učení šířilo.

Tajemství této mystické tradice byla hlídána a dozvědět se je mohl pouze kabalista starší čtyřicet let.⁶⁵ I v tom případě se ovšem hledělo na autoritu kabalisty a na to, zdali je hoden a schopen nést tíhu kabalistických učení, teorií a tajemství.

O původu kabalistické nauky a jejích hlavních představitelích se toho tedy dozvídáme velmi málo. Navíc mnoho významných děl se buď nedochovalo, nebo bylo ukradeno, ztraceno, nebo rovnou zničeno. Jednou ze zásadních ran pro kabalisty byla Pogroma, kdy byli Židé nemilosrdně pronásledováni a vypovídáni ze země, ať už z náboženských či politických důvodů. Autocenzura samotných kabalistů byla taktéž velmi rozšířena. Ztratila se díla tak významných kabalistů jako jsou Moše z Burgosu, Moše z Leonu, Jicchak z Akka, Abraham ben Eleazar ha-Levi a Abraham Abulafia. Ačkoliv je pouze mizivá naděje, že díla nebyla zničena a budou nalezena, jsou díla těchto autorů považována za klíčová. Je to nejen díky tomu, že „musela“ být zničena, protože zřejmě nebyla v souladu s dobovým myšlením, ale i díky tomu, že mnozí kabalisté se k nim odvolávali, mnohdy je i citovali.⁶⁶

Z těchto důvodů je těžké popsat vztah filosofie a kabaly v nejranějších dobách, nicméně z pozdějších dob (prakticky od středověku) se nám dochovalo mnoho děl, z kterých lze usoudit, že kabala řešila podobná témata jako filosofie (Bůh, jazyk, uspořádání universa).

⁶⁵ Moše Idel, *Kabala: Nové Pohledy* (Praha: Vyšehrad, 2004) 50.

⁶⁶ Moše Idel, *Kabala: Nové Pohledy* (Praha: Vyšehrad, 2004) 49 – 52.

3.2. Interdisciplinarita

Filosofie je interdisciplinární věda. Velmi úzce souvisí s psychologií, sociologií, historií, ale i medicínou, astronomií, ekonomii a lingvistikou. Ano, je pravda, že se zabývá tématy jako bytí, jousocno, jedno, jimiž se žádná jiná věda nezabývá, ale také je pravdou, že se zabývá politickým uspořádáním státu (souvisí s politikou a ekonomii), lidským vnímáním a smysly (souvisí s medicínou, psychologií), jazykem, obsahem vědomí, sdělováním informací (souvisí s lingvistikou, sémiotikou apod.) Jako každá disciplína se tedy vyvíjela a byla více či méně ovlivněna momentálním děním a vývojem ostatních věd.

Spojitost filosofie a kabaly vidím především v některých konceptech kabalistických nauk a v užívání filozofické terminologie. Většina kabalistů měla filosofické vzdělání,⁶⁷ tudíž vycházeli ze znalosti filosofických teorií a terminologie. K přechodu ke kabale je většinou dovedl mystický zážitek v podobě vize či vnuknutí. Idel tvrdí, že argumentování na základě individuální zkušenosti mystického charakteru je zavádějící. Nicméně, to neznamena, že kabalisté mají být odmítnuti nebo vyloučeni z akademického světa.⁶⁸ Pokusím se tedy v dalších kapitolách dokázat spojitost mezi kabalou a filosofií.

3.3. Kabala a antická filosofie

Adolph Franck⁶⁹ se velmi podrobně zabýval vztahem kabaly a filosofie. Napsal dílo *The Kabbalah*,⁷⁰ ve kterém se pokusil o ucelený výklad spojitostí, obdobností a vlivů kabaly a filosofie.

Hned jako první Franck zmiňuje Platóna a jeho školu. Uznává, že není možné, aby kabala sahala tak hluboko a ovlivnila Platóna a jeho žáky.⁷¹ Nicméně faktem je, že prastará

⁶⁷ Abraham Abulafia

⁶⁸ Moše Idel, *Kabala: Nové Pohledy* (Praha: Vyšehrad, 2004) 55.

⁶⁹ Francouzský filosof (1809 – 1893)

⁷⁰ Adolphe Franck, *The Kabbalah. The Religious Philosophy of the Hebrews*. 1926. Forgotten Books.org. <<http://www.forgottenbooks.org/info/9781605067483>>

filosofie, z které vzešla i kabala, mohla klidně být i počáteční filosofií Platóna. Mezi Platónovou naukou a kabalistickým učením jsou náznaky podobnosti.⁷² Na obou stranách se pracuje s božským prvkem, božským slovem, které tvoří celé universum, čísla a dogmaty jako jsou preexistence duše, přesun duší, rozpomínání apod.⁷³ Mnohdy bývá Platónova nauka o idejích spojována s naukou o sefirách. Malé podobnosti tam lze nalézt, nicméně se více liší než podobají. I Franck uznává, že teorie jsou značně rozdílné. V platonismu tedy nemůžeme hledat spojitost s kabalismem.⁷⁴

Alexandrijskou školu lze podle Francka považovat za sesterskou školou kabalistické.⁷⁵ Měla společný nejen původ, ale i některé nauky. Kabala pochází z území Palestiny a Židé, žijící na území Řecka (Alexandrie), neměli informace ani znalosti o tom, co se v Palestině děje. Franck uvádí, že ke komunikaci mezi jednotlivými národy docházelo velmi zřídka.⁷⁶ I přes tuto komunikační propast je Franck schopen definovat podobnosti mezi řeckou naukou a kabalistickou.

Bůh je podle Plotína⁷⁷ a jeho stoupců příčina a původ všeho na světě. Vše od něj pochází a zpět se k němu navrácí. Je všude a zároveň nikde. Je počátkem a koncem všeho. Je obsažen ve všem. Je nad idejemi nebo sefirami. Žádné slovo ani jméno nedokáže vyjádřit či popsat, co je, jaký je nebo kde je. Tento obraz Boha je naprosto shodný s kabalistickým obrazem „*Ayn Sof*“ (nejvyšší entita v kabale, Ein Sof).⁷⁸

⁷¹ Adolphe Franck, *The Kabbalah. The Religious Philosophy of the Hebrews*. 1926. Forgotten Books.org. <<http://www.forgottenbooks.org/info/9781605067483>>, 141.

⁷² „No one will deny that there is a great analogy between the Platonic philosophy and certain metaphysical and cosmological principles taught in the Zohar and in the Book of Formation.“ Franck 141.

⁷³ Adolphe Franck, *The Kabbalah. The Religious Philosophy of the Hebrews*. 1926. Forgotten Books.org. <<http://www.forgottenbooks.org/info/9781605067483>>, 141.

⁷⁴ „We are, therefore entitled to the opinion that the origin of the Kabbalistic system is not to be looked for in the so-called Platonism.“ Franck 145.

⁷⁵ Gerárd Encausse, *Kabala* (Praha: Volvox Globator, 2001) 126.

⁷⁶ Adolphe Franck, *The Kabbalah. The Religious Philosophy of the Hebrews*. 1926. Forgotten Books.org. <<http://www.forgottenbooks.org/info/9781605067483>>, 147.

⁷⁷ Podle Idela čerpal Plotinos z Numéia ze syrské Apameie, což byl současník r. Akivy. Byl tedy ovlivněn židovskou filosofií. Idel 69.

⁷⁸ „God is to Plotinus and his disciples, as well as to the adepts of the Kabbalah, the immanent cause of the substantial origin of things. Everything comes from him, and everything returns to him. He is the beginning and

Antická filosofie a pozdější směry, které z ní vzešly, značně ovlivnily terminologii užívanou v kabale. Moše Idel tvrdí, že „*aristotelismus se tedy, alespoň v židovské mystice, významným způsobem zasloužil o vytvoření mystické terminologie – což byl přínos srovnatelný s tím, o co se zasloužil platonismus, a možná i větší.*“⁷⁹ Aristotelismus obohatil především extatickou kabalou o pojmy pro tzv. rozumové spojení. Podle aristotelismu jsou poznávající a poznávané, intelekt a inteligibilní během aktu poznání v jednotě. Z toho vyplývá, že kabalistické mystické spojení je identické s aktem poznání, ve kterém Bůh figuruje jako objekt lidského intelektu.⁸⁰

Novoplatonismus se významně podílel na obohacení kabalistického slovníku, ale i řešených témat. Zabýval se především spojením lidské duše s jejím počátkem a universální duší. Podle Moše Idela „*novoplatonismus dospěl k židovským mystikům prostřednictvím arabských, židovských a jen vzácně křesťanských filosofů: vliv novoplatonismu vzrůstal geronskou kabalou počínaje a chasidismem konče.*“⁸¹ Proměna duše v universální duši, výstup duše a její návrat a popisy mystických zkušeností jsou důkazem propojení kabaly a novoplatonismu. Podle Ezry z Gerony⁸² je „božská duše“ totožná s novoplatónskou „universální duší“.⁸³ Nicméně velmi důležité byly i překlady platónských a novoplatónských děl, o které se zasloužil Pico della Mirandola. Tyto překlady se dostaly do rukou dvěma židovským aristotelikům, Elijahu del Medigovi a Jehuda Messer Leonovi. Ti srovnávali kabalistické texty s novoplatónskými a shledali je velmi podobnými. Tím se pro ně stala kabala a její hodnota přeceňovanou a co se týče intelektuální úrovně i velmi nízkou. Zajímavé je, že do té doby se podobnost s platonismem naopak oceňovala.

the end of all that is. He is, as Porphyrius says, everywhere and nowhere. He is everywhere, because all beings are in him and through him. He is nowhere, for he is neither in any particular existence, nor in the sum off all existences.“ Franck 152.

⁷⁹ Moše Idel, *Kabala: Nové Pohledy* (Praha: Vyšehrad, 2004) 70.

⁸⁰ Moše Idel, *Kabala: Nové Pohledy* (Praha: Vyšehrad, 2004) 70.

⁸¹ Moše Idel, *Kabala: Nové Pohledy* (Praha: Vyšehrad, 2004) 71.

⁸² Ezra z Gerony byl významný kabalista. Student Izáka Slepého, učitel Nahmanida.

⁸³ Moše Idel, *Kabala: Nové Pohledy* (Praha: Vyšehrad, 2004) 74.

Závěr:

Kabalistické učení nemohlo ovlivnit Platóna ani jeho žáky. Komunikace mezi oběma národy byla nepatrná. Je však možné, že oba národy čerpaly ze stejných zdrojů.

Alexandrijskou školu shledal Franck podobnou kabalistické. Obraz nejvyšší entity, Boha, který podal Plotínos, je téměř totožný s kabalistickou nejvyšší entitou, Ein Sof. Aristotelismu vděčíme za obohacení mystického slovníku o pojmy týkající se rozumového spojení.

Novoplatonismus se zabýval podobnými tématy jako kabalisté. Nejdůležitější byla duše.

Docházelo k vzájemnému překládání děl (Mirandola).

3.4. Kabala a středověká filosofie

Kabala se v období středověku značně rozšířila. Nejvíce známou se stala na území Svaté Země a v Evropě především ve Španělsku. Kabala je považována za náboženské hnutí a jejím jádrem je spojení s Bohem. O spojení s Bohem však usilovali i mnozí filosofové středověku. V kabalistické terminologii hovoříme o tzv. *d'vekut*,⁸⁴ což je přimknutí se k Bohu. Mystické spojení je velmi subjektivní psychologický proces. Je neopakovatelný, ojedinělý a obtížnost jeho pochopení spočívá v nesdělitelnosti pocitů a prožitků. To je hlavní důvod, proč se mystické spojení nachází mimo akademické pole. Další problém souvisí s terminologií. Popsat průběh spojení je prakticky nemožné, ale pokud se o to kabalista či jakýkoliv jiný mystik pokusil, vždy užíval terminologii danou jeho náboženstvím či směrem. V čem spočívá rozdíl mezi mystickým spojením v kabale a spojením, které je popsáno v Bibli? Biblické spojení s Bohem znamená přilnutí zbožného člověka k Bohu, kdežto mystické spojení je

⁸⁴ Moše Idel, *Kabala: Nové Pohledy* (Praha: Vyšehrad, 2004) 65.

podle Idela intimnější a reálnější.⁸⁵ Jedná se o hluboký psychologický prožitek založený převážně na meditaci či modlení, při němž dochází k silnému spojení s Bohem. Dosáhnout spojení s Bohem se snažili kabalisté a filosofové různých škol po celém světě.

Kromě mystického spojení vidím největší přínos středověké filosofie v obohacení terminologie kabalistů. Idel tvrdí, že „*v kabale nacházíme nejen teoretické rozpravy o možnosti spojení s Bohem, s f'irof nebo činným intelektem, ale rovněž líčení duchovních zkušeností, vykládaných ve filosofických pojmech.*“⁸⁶ Kabalisté si zapůjčovali filosofické termíny,⁸⁷ které aplikovali na velmi subjektivní popisy mystického spojení. Podle Idela tím filosofii škodili, neboť oslabovali racionalitu filosofických termínů.⁸⁸

Závěr

Filosofie a kabala středověku spolu velmi úzce souvisí, neboť filosofie i kabala se zabývali spojením s Bohem. Náboženská interpretace spojení s Bohem je rozdílná od mystického spojení v kabale. U obou případů se ale jedná o totéž, a to dostat se co nejbližší k Bohu. Dále Moše Idel zdůrazňuje velký vliv filosofické terminologie na kabalismus. „*Význam filosofické terminologie pro kabalistické vyjadřování mystických zkušeností je prubířským kamenem obohacení židovské mystiky o myšlenky, jejichž původ byl nežidovský; filosofické motivy a pojmy ovlivnily rozhodující část středověké mystiky a zásadním způsobem proměnily jazyk, vyjadřující vztah mezi židovským mystikem a božským světem.*“⁸⁹ Filosofie tedy obohatila kabalismus nejen o nové náměty zkoumání ale i o zcela nové pojmy a rozšířila její zkoumání i mimo obvyklá pole.

⁸⁵ Moše Idel, *Kabala: Nové Pohledy* (Praha: Vyšehrad, 2004) 69.

⁸⁶ Moše Idel, *Kabala: Nové Pohledy* (Praha: Vyšehrad, 2004) 72.

⁸⁷ Ezra z Gerony si zapůjčil termíny „dokonalé spojení“, „Božská duše“ (Idel 73.) R. M'nachem Recanati taktéž pracoval s termínem „Božská duše“, dále se „spojením duše a těla“ (Idel 74.)

⁸⁸ Moše Idel, *Kabala: Nové Pohledy* (Praha: Vyšehrad, 2004) 72.

⁸⁹ Moše Idel, *Kabala: Nové Pohledy* (Praha: Vyšehrad, 2004) 72.

4. Abraham Abulafia

Podle R. Isaaca Ginsburgha patří Abraham Abulafia k nejvýznamnějším kabalistům středověku.⁹⁰ Elliot Wolfson o něm napsal: „*Abraham Abulafia byl revoluční mystik, ale také byl oddaný následovník Maimonida, filosof a vynikající racionalista.*“⁹¹ Christine A. Meilicke mluví dokonce o „abulafianismu“, neboť nauka Abulafii měla značný dopad i na poezii, konkrétně na básníky Davida Meltzera, Jacka Hirschmana a Jeroma Rothenberga.⁹² To dosvědčují její slova: „*Abulafiova výuka a metody zúrodnili americkou židovskou poezii.*“⁹³ Existuje tedy mnoho interpretací a výkladů Abulafii. Nelze v něm vidět pouze samozvaného proroka a mesiáše, co se modlil, zakoušel mystického spojení a učil meditaci pomocí recitace božských jmen.

4.1. Život

Abraham Abulafia se narodil roku 1240 v Zaragoze, ve Španělsku.⁹⁴ Rok 1240 označuje v hebrejském kalendáři rok 5000, tudíž začátek nového tisíciletí. Abulafia to považoval za důkaz toho, že je opravdu prorok. Jeho otec ho značně podporoval v jeho studiích a sám mu pomáhal se studiem Tóry a Talmudu.⁹⁵ Již ve dvaceti letech se Abulafia vydal na cesty. Procestoval Řecko, kde se oženil. V italském městě Kapua vystudoval filosofii. Rok 1276 se pro něj i celé jeho dílo stal zlomovým. Měl vizi, ve které mu byla vnuknuta myšlenka, že se musí osobně setkat s papežem. Tento mystický zážitek ho přivedl

⁹⁰ Boaz Huss, *The Formation of Jewish Mysticism and Its Impact on the Reception of Rabbi Abraham Abulafia in Contemporary Kabbalah*. <<http://www.bahaistudies.net/asma/abulafia5.pdf>> 159.

⁹¹ Elliot R. Wolfson, *From Mystic to Prophet: Abraham Abulafia and Ecstatic Kabbalah*. <http://www.myjewishlearning.com/beliefs/Theology/Kabbalah_and_Mysticism/Kabbalah_and_Hasidism/In_Safed/Ecstatic_Kabbalah.shtml>

⁹² Christine A. Meilicke, *Abulafianism Among the Counterculture Kabbalists*. <<http://www.bahaistudies.net/asma/abulafia7.pdf>> 71.

⁹³ Christine A. Meilicke, *Abulafianism Among the Counterculture Kabbalists*. <<http://www.bahaistudies.net/asma/abulafia7.pdf>> 91.

⁹⁴ Moshe Idel, *The Mystical Experience in Abraham Abulafia* (New York: State University of New York Press, 1988) 2-3.

⁹⁵ John F. Nash, *Abraham Abulafia and the Ecstatic Kabbalah*. 2008. <<http://www.uriel.com/knowledge/articles-presentations/Nash%20articles/EQ040308--Abulafia.pdf>> 51.

k důkladnějšímu studiu kabaaly, k níž byl zprvu kritický. Velmi se zajímal o dílo *Sefer Jecira*, ale klíčovým pro jeho pozdější vývoj bylo dílo Maimonida, *Průvodce Pro Zmatené*. To potvrzuje Boaz Huss, který tvrdí, že Abraham Abulafia vycházel z Maimonidova díla, co víc, byl i značně ovlivněn aškenázským chasidismem.⁹⁶ Není však jediný, kdo spojuje Abulafiu s Maimonidem i chasidisty. Za pravdu mu také dává John F. Nash,⁹⁷ který tvrdí, že z aškenázských chasidistů ho nejvíce ovlivnil Eleazar ben Judah z Wormsu.⁹⁸ Abulafia nějakou dobu pobýval v Katalánsku, poté se přestěhoval do Kastilie, kde spolupracoval s nejvýznamnějšími kastilskými kabalisty své doby (cca 1270-1280), R. Josephem Gikattilem a R. Moses ben Simeonem z Burgos. Kvůli svým názorům byl pronásledován. Ch. A. Meilicke o jeho učení napsala: „*Jeho prorocká díla jsou potenciálně heretická, protože zdůrazňují individuální zkušenost (vizi) místo zavedené židovské tradice.*“⁹⁹ Při pokusu o setkání s papežem byl vsazen do vězení. Po svém propuštění se přestěhoval na Sicílii, kde pokračoval ve své práci a studiích. Získal si mnoho přívrženců, ale i mnoho odpůrců, z nichž nejvýznamnější byl R. Solomon ben Abraham ibn Adret. Jejich několik let trvající spor skončil až smrtí Abulafii roku 1291.

Vzhledem k usilovnému snažení jeho pronásledovatelů bylo dílo Abulafii na nějakou dobu zapomenuto. O jeho „znovuobjevení“ v moderní době se zasloužil Meyer Heinrich Landauer (1808 – 1841), který objevil Abulafiovi manuskripty. Ten se také ujal prvenství popsat život a dílo Abulafii.¹⁰⁰

⁹⁶ Boaz Huss, *The Formation of Jewish Mysticism and Its Impact on the Reception of Rabbi Abraham Abulafia in Contemporary Kabbalah*. <<http://www.bahaistudies.net/asma/abulafia5.pdf>> 147.

⁹⁷ Nejedná se o Johna Forbese Nashe, nositele Nobelovy ceny za ekonomii, nýbrž o Johna F. Nashe, Ph.D, spisovatele, učitele a autora děl *Quest for the Soul, The Soul and Its Destiny, Christianity: the One, the Many*.

⁹⁸ John F. Nash, *Abraham Abulafia and the Ecstatic Kabbalah*. 2008.

<<http://www.uriel.com/knowledge/articles-presentations/Nash%20articles/EQ040308--Abulafia.pdf>> 51.

⁹⁹ Christine A. Meilicke, *Abulafianism Among the Counterculture Kabbalists*.

<<http://www.bahaistudies.net/asma/abulafia7.pdf>> 80.

¹⁰⁰ Boaz Huss, *The Formation of Jewish Mysticism and Its Impact on the Reception of Rabbi Abraham Abulafia in Contemporary Kabbalah*. <<http://www.bahaistudies.net/asma/abulafia5.pdf>> 149.

4.2. Dílo

Abulafia byl velmi plodný autor. Napsal více než 50 děl, z nichž se nám v manuskriptech zachovalo něco přes 30.¹⁰¹ Některá díla jsou neúplná, jiná přeepsaná s chybami a některá možná mylně přisuzována Abulafiovi. Nicméně k pochopení jeho systému značně přispívají ti, od kterých se inspiroval, tedy Maimonidés a Eleazar ben Judah z Wormsu, a také jeho oponenti, kteří ho ve svých dílech mnohokrát zmiňovali, např. R. Solomon ben Abraham ibn Adret.

Podle Moshe Idela lze dílo Abulafii rozlišit dle témat, kterými se zabýval.¹⁰²

Příručky k mystickým zážitkům

Tato skupina děl byla bezesporu nejrozsáhlejší. Abulafia popisoval mystické zážitky, jak jich dosáhnout, správné techniky pro dosažení určitého stavu. Nejdůležitější z nich jsou *Hayyê ha-'Olam ha-Ba*, *Imrê Sefer*, *Ôzar 'Eden Ganuz* a *Sefer ha-Heseq*.

Interpretace a komentáře židovských textů

Abulafia napsal komentář k Tóře nesoucí název *Sefer ha-Maftehot*. Značnou část komentářů také věnoval dílu *Sefer Jecira*. Nicméně, nejvíc se zabýval dílem Maimonida.

Prorocká díla

Bohužel velká část jeho prorockých děl nebyla nalezena nebo byla jeho odpůrci zničena. Tvořily jej hlavně jeho mesianistické myšlenky a mystika.

Ostatní díla

Tato skupina je tvořena převážně biblickými díly a básněmi. Tvoří jen malou část jeho díla, avšak mohou nám pomoci pochopit to, co se snažil Abulafia vytvořit.

¹⁰¹ Moshe Idel, *The Mystical Experience in Abraham Abulafia* (New York: State University of New York Press, 1988) 4.

¹⁰² Moshe Idel, *The Mystical Experience in Abraham Abulafia* (New York: State University of New York Press, 1988) 4.

Abulafiovo dílo bylo ovlivněno jak chasidismem, tak především Maimonidem.

Maimonidés

Moše ben Majmon¹⁰³ (1135- 1204) byl filosof, lékař a jedna z nejvýznamnějších osobností středověké židovské filosofie.¹⁰⁴ Snažil o syntézu aristotelismu a židovství. Napsal velké množství děl a také komentáře k talmudům, jak Babylonskému, tak Jeruzalémskému. Nejznámější z jeho děl je *The Guide for the Perplexed (Průvodce Pro Zmatené)*.¹⁰⁵ Maimonidés nenadřazoval náboženství nad filosofii, naopak, snažil se dokázat, že obojí jde ruku v ruce a obojí je nezbytné k pochopení Boha a pravému poznání. Bůh je podle Maimonida dokonalý a my o něm nemůžeme nic vypovídat. Můžeme pouze říci, jaký Bůh není. Snažil se o výraznou deantropomorfizaci Boha, nicméně neúspěšnou. Ve své době za ni byl odsouzen. Syntézou náboženství s filosofií se dostal do rozporu s židovskou vírou a byl nařčen z toho, že se až příliš odklonil a „fantazíroval“.¹⁰⁶

Jak Maimonidés ovlivnil středověké myšlení? Maimonidés se jako mnozí¹⁰⁷ snažil dokázat existenci Boha. Jeho důkaz spočíval v tom, že na základě toho, co věděl o našem světě, dokázal, že Bůh musí existovat. Jeho argument je kosmologického charakteru. Tvrdil totiž, že každé těleso na naší planetě je konečné. Skládá se z omezeného množství částic. Tudíž pohyb každého tělesa na naší planetě je také omezený, a to časově. Jenže nebeská tělesa jsou v pohybu neustále a nejsou omezená časem. Jediné vysvětlení tedy je, že jejich pohyb

¹⁰³ Maimonidés se narodil v Cordobě, ale po jejím dobytí se jeho rodina musela přesunout do Fezu, kde vystudoval lékařství. Hodně cestoval, ale nakonec se rozhodl zůstat v Egyptě. Díky svému vzdělání (pracoval tam jako lékař) se dočkal uznání a stal se rabínem, posléze i vedoucí osobností egyptského židovství. Maimonidés zemřel ve Fustátu, ovšem jeho tělo bylo převezeno do Tiberias, kde leží dodnes.

¹⁰⁴ <http://plato.stanford.edu/entries/maimonides/#Con>

¹⁰⁵ *The Guide for the Perplexed* je dílo z 12. století. Původně se jednalo o korespondenci směřovanou Maimonidovu žákovi. Rozebral v něm teodiceu, vztah náboženství a filosofie apod.

¹⁰⁶ Moše Idel, *Kabala: Nové Pohledy* (Praha: Vyšehrad, 2004) 290 – 292.

¹⁰⁷ Anselm z Canterbury, Tomáš Akvinský

způsobuje nekonečná a neomezená moc = Bůh.¹⁰⁸ Maimonidovy teorie byly hlavní zdroj Abulafiovy nauky.

4.3. Nauka

Abraham Abulafia se zabýval především extatickou kabalou. Jeho cílem bylo splynutí duše mystika s Bohem. Snažil se o tzv. unio mystica, čili spojení s Bohem.¹⁰⁹ Zabýval se technikami, kterými lze tohoto spojení dosáhnout. Jako prorok chodil mezi lidmi a vyučoval je těmto technikám. Nezáleželo mu na tom, zdali je člověk Žid nebo ne, zdali je bohatý či chudý apod. Od ostatních středověkých myslitelů se Abulafia lišil tím, že podal velmi přesný a systematický popis, jak onoho spojení s Bohem dosáhnout.¹¹⁰

4.3.1. „Recitace božích jmen“

Jednou z technik, kterou praktikoval a učil, byla „recitace božích jmen“. Podle Moshe Idela je tato technika společná mnohým náboženstvím a kulturám, ať už se jedná o islám, křesťanství, Indii, Tibet nebo Japonsko.¹¹¹ V podstatě se jedná o mnohočetné opakování božího jména. Nejde o prázdnou recitaci. Během opakování božského jména se člověk dostává do stavu, kdy se mu chvěje celé tělo, aby mohlo osvobodit duši, vytvořit novou formu vědomí, dostat se na jinou úroveň, která není vnímatelná lidskými smysly. Tento stav bývá přirovnáván ke stavu mystického zážitku, vize či proectví. Podle Moshe Idela existují tři přístupy k recitaci božských jmen.

¹⁰⁸ <http://plato.stanford.edu/entries/maimonides/#GodViaNeg>

¹⁰⁹ Elliot R. Wolfson, *From Mystic to Prophet: Abraham Abulafia and Ecstatic Kabbalah*.

<http://www.myjewishlearning.com/beliefs/Theology/Kabbalah_and_Mysticism/Kabbalah_and_Hasidism/In_Safed/Ecstatic_Kabbalah.shtml>

¹¹⁰ Moshe Idel, *The Mystical Experience in Abraham Abulafia* (New York: State University of New York Press, 1988) 13.

¹¹¹ „The recitation of the Name or Names of God as a means of attaining ecstasy is a widely-known mystical practice, playing a significant role in techniques known from India, Tibet and Japan, in Islam and in Orthodox Christianity.“ Moshe Idel, *The Mystical Experience in Abraham Abulafia* (New York: State University of New York Press, 1988) 14.

1. Pravá znalost božských jmen dělá člověka moudrým.
2. Božská jména mohou člověka dovést k mystickému zážitku, proroctví.
3. Opakování božských jmen disponuje skrytými silami, které mohou člověku pomoci „obrodit“ jeho duši.¹¹²

Na první pohled se může zdát, že toto zvládne každý, avšak tento proces má striktní pravidla, která zvládne dodržet jen velmi malé množství filosofů, kabalistů či nábožensky založených lidí.

Tato technika má dle Abulafii několik pravidel.

1. Božská jména jsou samostatné lingvistické jednotky, které se opakují v přesně stanoveném počtu.
2. Mění se jejich vokalizace i kombinace.
3. Božské jméno v sobě zahrnuje „informativní charakter“ i magickou stránku.¹¹³

Struktura jména musí být dekonstruována, aby se vyjevil jeho pravý potenciál a došlo k vytvoření nové série na základě různých kombinací původních písmen. Tento proces změny s sebou nese i změnu v člověku, jehož duše se během procesu také mění.¹¹⁴ Božské jméno umožňuje člověku najít žebřík, aby po něm vystoupil k výši vize.¹¹⁵

Božské jméno opakujeme ve třech fázích. První je písemná, druhá je verbální a třetí je mentální. Nejdříve tedy ono jméno v přesném znění napíšeme. Druhá část, hlasité opakování jména je mnohem těžší. Je třeba znát naprosto přesnou výslovnost každá hlásky a perfektně ji vyslovit. Dále musí člověk pravidelně a na správných místech dýchat a musí také vědět, kde je rým a kde není. Nesmí opomenout, kde klesnout hlasem a kde naopak jít nahoru. Musí

¹¹² Moshe Idel, *The Mystical Experience in Abraham Abulafia* (New York: State University of New York Press, 1988) 18.

¹¹³ Moshe Idel, *The Mystical Experience in Abraham Abulafia* (New York: State University of New York Press, 1988) 20.

¹¹⁴ Moshe Idel, *The Mystical Experience in Abraham Abulafia* (New York: State University of New York Press, 1988) 20.

¹¹⁵ „In the name my intellect found a ladder to ascend to the heights of the vision.“ Moshe Idel, *The Mystical Experience in Abraham Abulafia* (New York: State University of New York Press, 1988) 20.

pohybovat hlavou přesně podle toho, jak vyslovuje, na co je kladen důraz a na co není. S pohybem hlavy souvisí i pohyb rukou, který musí taktéž korespondovat s celým procesem. Třetí část je nejtěžší. Vyslovovaná slova musí projít člověku myslí i srdcem. Musí si je uvědomit, chápat je, přijmout je a stát se jejich součástí.

4.3.2. Význam písmen a čísel

Abraham Abulafia kladl značný důraz na význam písmen hebrejské abecedy. Kombinoval písmena božského jména s dalšími písmeny. John F. Nash popisuje 3 metody analýzy textu, které Abulafia užíval. Jedná se o temurah, notarikon a gematria.¹¹⁶

Temurah je metoda, kdy vzniká nové slovo na základě přesunu či obměnění písmen ve slově či frázi.

Nash uvádí příklad:

TREE OF LIFE (STROM ŽIVOTA)= ETz H-ChYYM

ETz H-ChYYM lze obměnit na ChYY H-TzEM

ChYY H-TzEM = LIFE OF ESSENCE¹¹⁷

Z božského jména YHVH lze tedy získat celkem 12 slov:

YHVH	YVHH	HHYV	HVHY	HHVY	VHHY
YHHV	HYHV	HYVH	HVYH	VHYH	VYHH

Druhou metodou je notarikon, kdy se nová slova formují z písmen z po sobě jdoucích pasáží. Tak získal Abulafia 72 jmen Boha z Exodu.¹¹⁸ Nash uvádí příklad z Exodu.

¹¹⁶ John F. Nash, *Abraham Abulafia and the Ecstatic Kabbalah*. 2008.

<<http://www.uriel.com/knowledge/articles-presentations/Nash%20articles/EQ040308--Abulafia.pdf>> 51.

¹¹⁷ John F. Nash, *Abraham Abulafia and the Ecstatic Kabbalah*. 2008.

<<http://www.uriel.com/knowledge/articles-presentations/Nash%20articles/EQ040308--Abulafia.pdf>> 54.

19.

VYSE Mlak HALHYM HHLK LPNY MChNH
YShRAL VYLK MAChRYHM VYSE EMVD
HENN MPNYHM VYEMD MAChRYHM¹¹⁹

20.

VYBA BYN MChNH MTzRYM VBYN ChNH
YShRAL VYHY HENN VHChShK VYAR
AThHLYLH VLAQRB ZH ALZH KLHLYLH¹²⁰

21.

VYT MShH AThYDV ELHYM VYVLK
YHVH AThHYM BRVCh QDYM EZH
KLHLYLH VYShM AThHYM LChRBH
VYBQEV HMYM¹²¹

První boží jméno VHV je tvořeno prvním písmenem verše 19, posledním písmenem verše 20 a prvním písmenem verše 21.¹²²

Třetí metoda gematria využívá numerických ekvivalentů hebrejských písmen.

Abraham Abulafia nebyl jediným myslitelem, který kladl značný důraz na čísla. Už mnohem dříve ocenil důležitost čísel Pythagorás.¹²³ On a jeho pečlivě vybírání studenti přišli na to, že číslo je základní princip jsoucího.¹²⁴ Floss tvrdí, že „svět pro ně znamenal číslo a na něm založenou harmonii.“¹²⁵ Podle pythagorejců vznikají čísla z Jedna a z čísel se skládá celý svět. Nejdůležitějším číslem bylo pro svou dokonalost číslo 10. Friedo Ricken o tomto čísle

¹¹⁸ John F. Nash, *Abraham Abulafia and the Ecstatic Kabbalah*. 2008.

<<http://www.uriel.com/knowledge/articles-presentations/Nash%20articles/EQ040308--Abulafia.pdf>> 54.

¹¹⁹ „Tu se zvedl Boží posel, který šel před izraelským táborem, a šel teď za nimi. Oblakový sloup se před nimi totiž zvedl, postavil se za ně.“ <http://www.biblenet.cz/app/bible/Exod/chapter/14>

¹²⁰ „a vstoupil mezi tábor egyptský a izraelský. Jedněm byl oblakem a temnotou, druhým osvěcoval noc; po celou noc se jedni k druhým nepřiblížili.“ <http://www.biblenet.cz/app/bible/Exod/chapter/14>

¹²¹ „Mojžíš vztáhl ruku nad moře a Hospodin hnal moře silným východním větrem, který vál po celou noc, až proměnil moře v souš. Vody byly rozpolceny.“ <http://www.biblenet.cz/app/bible/Exod/chapter/14>

¹²² John F. Nash, *Abraham Abulafia and the Ecstatic Kabbalah*. 2008.

<<http://www.uriel.com/knowledge/articles-presentations/Nash%20articles/EQ040308--Abulafia.pdf>> 55.

¹²³ Pythagorás ze Samu (580 – 500 př. Kr.) byl řecký filosof, který založil školu pythagorejců. Nedochovala se od něj žádná díla.

¹²⁴ Břetislav Horyna, a kol. *Filosofický slovník* (Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002) 339.

¹²⁵ Břetislav Horyna, a kol. *Filosofický slovník* (Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002) 75.

napsal: „Je součtem prvních čtyř čísel a zobrazuje se pomocí rovnostranného trojúhelníka, jehož strany vždy tvoří čtyřka.“¹²⁶ (viz příloha č. 2). Hebrejská abeceda je tvořena 22 písmeny. Každé písmeno odpovídá číslu od 1 do 22. Numerickou hodnotu celého slova získáme tak, že sečteme všechny čísla dohromady. Abulafia tvrdil, že slova se stejnou numerickou hodnotou spolu souvisí. Nash uvádí jako příklad božské jméno (+ všech 12 jeho ekvivalentů vytvořených pomocí temurah).¹²⁷

Y=10	H=5	V=6	H=5
------	-----	-----	-----

$$10 + 5 + 6 + 5 = 26$$

Jako argument, že metoda je správná, přišel Abulafia s tím, že slovo kombinace má shodnou numerickou hodnotu se slovem jazyk (v hebrejštině), tudíž spolu úzce souvisí.

Abulafiu však nelze považovat za objevitele této techniky. Jako důkaz vlivu chasidismu na jeho myšlenky, lze uvést podobnost mezi Abulafiovou teorií a teorií R. Eleazara z Wormsu, který taktéž přišel s technikou kombinací písmen. Rozdíl mezi oběma technikami spočíval v tom, že Abulafia pracoval pouze s pěti samohláskami (hebrejská abeceda se skládá pouze z konsonant), kdežto Eleazar pracoval s šesti samohláskami. Přidal samohlásku „sewa“.¹²⁸

Závěr

V této kapitole jsem se zabývala největším přínosem Abulafii do středověké filosofie.

Abulafia podal velmi podrobnou deskripci recitace božích jmen, což je způsob jak dosáhnout mystického spojení. Nesnažil se o popis mystického spojení, ale součástí jeho učitelské mise bylo podat co nejlepší popis způsobu, jak tohoto spojení dosáhnout. Využíval tří metod, díky kterým dospěl k různým kombinacím písmen, kterými pojmenovával Boha. Jazyk byl jedním z prostředků jak se Bohu přiblížit.

¹²⁶ Friedo Ricken, *Antická filosofie* (Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1999) 23.

¹²⁷ John F. Nash, *Abraham Abulafia and the Ecstatic Kabbalah*. 2008.

<<http://www.uriel.com/knowledge/articles-presentations/Nash%20articles/EQ040308--Abulafia.pdf>> 55.

¹²⁸ Moshe Idel, *The Mystical Experience in Abraham Abulafia* (New York: State University of New York Press, 1988) 23.

4.4. Recepce Abulafiova díla

Abraham Abulafia se převážnou část svého života považoval za mesiáše a proroka a usilovně se o tom snažil přesvědčit i své okolí.¹²⁹ Hodně cestoval a snažil se se všemi podělit o svoje učení. Některými autory je uznáván. Mezi ně se řadí Adolph Jellinek, který o něm napsal, že je „*nadšený mystik v pravém slova smyslu.*“¹³⁰ Některými je naopak považován za pseudo-mesiáše a fanatika. Mezi ně se řadí Heinrich Graetz.¹³¹ Abulafiova postava se vyskytuje dokonce i v díle Umberta Eca, *Foucaultovo kyvadlo*,¹³² a v díle *Bee Season* od americké spisovatelky, Myly Goldberg.¹³³

Jeho přínos do vývoje mystiky, filosofie a celé židovské kultury je obrovský. Pokusil se o vytvoření syntézy mezi židovskou filosofií a aškenázským chasidismem. Zabýval se především extatickou kabalou. Pravdou je, že Abraham Abulafia ovlivnil filosofii, židovskou mystiku i literaturu. Jeho dílo přináší nový pohled na středověkou mystiku a přispívá k pochopení židovské kultury na evropském kontinentu.

4.4.1. Moše Cordovero

Moše Cordovero byl značně ovlivněn Abulafiovými díly a jeho myšlenky se promítly i v jeho nauce. Žil v letech 1522 – 1570. Byl to nejdůležitější židovský mystik v Safedu. Je znám pod akronymem Ramak.¹³⁴ Roku 1548 publikoval své nejznámější dílo *Pardes Rimonin* (Zahrada granátových jablek). Roku 1550 otevírá akademii, která byla zaměřena na

¹²⁹ Harvey J. Hames, *A Seal within a Seal: The Imprint of Sufism in Abraham Abulafia's Teachings.* <<http://www.bahaistudies.net/asma/abulafia10.pdf>> 153.

¹³⁰ Boaz Huss, *The Formation of Jewish Mysticism and Its Impact on the Reception of Rabbi Abraham Abulafia in Contemporary Kabbalah.* <<http://www.bahaistudies.net/asma/abulafia5.pdf>> 149.

¹³¹ Boaz Huss, *The Formation of Jewish Mysticism and Its Impact on the Reception of Rabbi Abraham Abulafia in Contemporary Kabbalah.* <<http://www.bahaistudies.net/asma/abulafia5.pdf>> 150.

¹³² „Umberto Eco's novel *Foucault's Pendulum* makes numerous references to Abraham Abulafia. Its leading characters indent fictitious occult societies by permuting names in a personal computer fondly called „Abu““. (Nash 58.)

¹³³ „In Myla Goldberg's novel *Bee Season* a professor of Judaic studies, teaches his daughter Eliza Abulafia's methods, propelling her to national fame in spelling bees. At the end of the story Eliza achieves the ecstatic state, complete with convulsions and subsequent „enlightenment,“ which had eluded Saul throughout his life.“ (Nash 58.)

¹³⁴ Narodil se v Izraeli, ale jeho rodiče pocházeli z Cordovy. Již od brzkého věku se věnoval studiu Tóry a kabaly.

studium mystiky. Jak jsem výše zmínila, Cordovero se věnoval také nauce o sefirách. Tvrdil, že pokud jsou v rovnováze, pak jsou dokonalé. Pokud je člověk vtáhne do sebe, pozná pocit dokonalosti a štěstí. Cordovero značně přispěl k objasnění a vyložení nauky o sefirách a patří k nejvýznamnějším kabalistům po Abulafiovi.

4.4.2. Izák Luria

Izák Luria byl oproti Cordoverovi představitelem extatické mystiky (Cordovero spíše spekulativní), nicméně s Abulafiovými díly byl velmi dobře obeznámen. Žil v letech 1534 – 1572. Mnohdy bývá nazýván akronymem Ari. Jako většina kabalistů nezanechal po sobě žádná díla. Opět musíme čerpat pouze z děl jeho studentů a následovníků.¹³⁵ Ariho považují za důležitého, protože byl zakladatelem tzv. luriánské kabaly, která se inspirovala Abulafiovým mesianismem. Pravá luriánská kabala se dostala jen do nejvyšších kruhů a pochopilo ji pouze minimum kabalistů. Kvůli její komplikovanosti byla v Evropě přijata jen filosoficky vzdělanými kabalisty (Herrera, del Medigo).¹³⁶

4.4.3. Leibniz a Spinoza

Franck připouští, že u G. W. Leibnize¹³⁷ a B. Spinozy¹³⁸ je možné, že Abulafiovou naukou ovlivněni byli.¹³⁹ O Leibnizovi Franck říká: „*Méně už je známo, že Leibniz byl zasvěcen do esoterní tradice Merkurem van Helmontem a měl vztahy k rosenkruciánům.*“¹⁴⁰ Leibniz byl německý filosof, ale především matematik a logik, který „*rozpracoval kombinatoriku*“¹⁴¹ a

¹³⁵ Pocházel z aškenázské rodiny. Narodil se v Jeruzalémě, ale poté odešel do Egypta, kde se začal zabývat kabalou. Kvůli značnému zájmu o kabalistiku se přesunul do Safedu, kde studoval pod vedením Cordovery, jehož kosmickou teorii značně rozpracoval.

¹³⁶ Moše Idel, *Kabala: Nové Pohledy* (Praha: Vyšehrad, 2004) 298.

¹³⁷ Z jeho děl: *Disputatio De Principio Individui, De Arte Combinatoria, La Monadologie*

¹³⁸ Z jeho děl: *Tractatus Politicus, Tractatus Theologico-Politicus, Ethica Ordine Geometrico Demonstrata*

¹³⁹ Gerárd Encausse, *Kabala* (Praha: Volvox Globator, 2001) 129.

¹⁴⁰ Gerárd Encausse, *Kabala* (Praha: Volvox Globator, 2001) 129.

¹⁴¹ Odvětví matematiky zabývající se konečnými množinami a jejich strukturami. Užívá metod: kombinace, variace, permutace apod.

*teorii infinitezimálního počtu*¹⁴². „¹⁴³Ačkoliv svůj objev učinil téměř současně s Newtonem, položil základy moderní matematiky. Leibniz tedy, ačkoliv se zabýval kombinatorikou, měl znalosti předcházejících mystických nauk.

Baruch Spinoza byl kabalistickým učením ovlivňován již od útlého dětství. Pocházel z židovské rodiny a navštěvoval talmudskou školu.¹⁴⁴ Post rabína a vyšší talmudská studia však odmítl a věnoval se rodinnému obchodu. Vliv židovství je u něj patrný v rozlišení božských a obřadních zákonů. Božské jsou dány autoritou Boha, vedou k lásce, kdežto obřadní jsou pouze prostředky, jak udržet politickou moc a donutit lidi dělat to co mají a ne to co, chtějí. U Spinozy nelze spekulovat o jeho znalosti židovské mystiky, neboť jí byl vyučován od útlého dětství.

Prokázat přímý vliv Abulafii na tyto dva autory je velmi obtížné. Nicméně se domnívám, že oba měli znalost Abulafiových děl, neboť to byl jediný mystik do své doby, který velmi detailně rozpracoval analýzu textu pomocí čísel a byl schopen přesně vyjádřit kvantitativní vztahy mezi písmeny a slovy.

¹⁴² Starší název pro diferenciální a integrální počet. Zkoumá mezní hodnoty, kterým se blíží funkce proměnných veličin. Užívá metodu derivace.

¹⁴³ Břetislav Horyna, a kol. *Filosofický slovník* (Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002) 235.

¹⁴⁴ <http://plato.stanford.edu/entries/spinoza/#Bio>

5. Závěr

Kabala je nesmírně rozsáhlé a náročné téma ke zkoumání. Jednak nedostatek literatury a jednak terminologická vágnost mi značně znesnadňovali práci při hledání spojitosti mezi kabalou a filosofií. Přesto jsem byla úspěšná. Zjistila jsem, že ačkoliv kabala nemohla ovlivnit Platóna a jeho žáky, mohly Platónovy teorie vycházet ze stejných základů jako kabalistické. S alexandrijskou školou jsem našla mnohem silnější spojení. I když nebyla silná vazba mezi antickou a židovskou kulturou, lze prohlásit, že Bůh, jak ho pojímal Plotinos je velmi podobný (prakticky totožný) s Ein Sof, kabalistickou nejvyšší entitou. Ačkoliv Aristoteles a Platón nevěděli o kabale prakticky nic, vděčíme jejím následovníkům za značné rozšíření kabalistické terminologie. Novoplatonismus a aristotelismus obohatil slovník kabalistů o termíny jako „dokonalé spojení“ a „božská duše“ atd. K rozšíření kabalistického slovníku a řešených témat přispěl i Pico della Mirandola překladem kabalistických děl. V období středověku však lze nalézt největší spojitost mezi kabalou a filosofií. Je jí téma spojení s Bohem. Velmi důkladně proces toho spojení popsal Abraham Abulafia, jehož dílo jsem se snažila vyložit podrobněji. Abraham Abulafia přispěl do středověké filosofie podáním detailní deskripce procesu, jak dosáhnout spojení s Bohem. Jeho mesianistická činnost spočívala ve výuce lidí (bez rozdílu vyznání) meditací a dalších technik. Abulafia se zabýval analýzou textu Bible a kvůli jeho filologickému přístupu ho považují za předchůdce analytických filosofů, kteří kladli důraz na scientistický přístup k poznání a jazyk. Abulafia rozlišil tři metody analýzy textu (notarikon, gematria, temurah). Také značně ovlivnil vývoj vědy, konkrétně matematiky a logiky, neboť upozornil na důležitost čísel a kvantitativního vyjádření. Jeho pojetí čísel ovlivnilo B. Spinozu a G. W. Leibnize, který položil základy moderní matematiky. Abulafiovy číselné metody jsou dodnes praktikovány i mimo vědu např. v numerologii. Dále jeho metoda, jak dosáhnout spojení s Bohem, byla transformována a dodnes je součástí duchovních cvičení a meditací.

Ačkoliv je kabala mystická nauka, myslím, že je vhodné jí v rámci studia filosofie věnovat pozornost, neboť je to velmi důležitá součást židovské filosofie, která se sice vyvíjela jinak než evropská filosofie, ale přesto byla zdrojem témat a nových interpretací.

6. Bibliografie

Primární literatura

- Beneš, Mirko. *Zohar: Svatá kniha kabaly*. Praha: Dobra, 2003.
- Besserman, Perle. *Kabala a Židovská Mystika*. Praha: Pragma, 1997.
- Encausse, Gerárd. *Kabala*. Praha: Volvox Globator, 2001.
- Franck, Adolphe. *The Kabbalah. The Religious Philosophy of the Hebrews*. 1926. Forgotten Books.org. <<http://www.forgottenbooks.org/info/9781605067483>>
- Halevi, Z'ev ben Shimon. *Vesmír v kabale*. Praha: Volvox Globator, 1994.
- Idel, Moše. *Kabala: Nové pohledy*. Praha: Vyšehrad, 2004.
- Moshe, Idel. *The Mystical Experience in Abraham Abulafia*. New York: State University of New York Press, 1988.
- Scholem, Gershom. *Kabala a její symbolika*. Praha: Volvox Globator, 1999.

Sekundární literatura

- Floss, Pavel. *Architekti křesťanského středověkého vědění*. Praha: Vyšehrad, 2004.
- Hames, Harvey J. *A Seal within a Seal: The Imprint of Sufism in Abraham Abulafia's Teachings*. <<http://www.bahaistudies.net/asma/abulafia10.pdf>>
- Horyna, Břetislav, a kol. *Filosofický slovník*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002.
- Huss, Boaz. *The Formation of Jewish Mysticism and Its Impact on the Reception of Rabbi Abraham Abulafia in Contemporary Kabbalah*. <<http://www.bahaistudies.net/asma/abulafia5.pdf>>
- Chatellierová, Michèle V. *Tajemství numerologie*. Praha: Ivo Železný, 2000.
- Kristeller, Paul Oskar. *Osm filosofů italské renesance*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 2007.
- Lévi, Eliphas. *Tajemství kabaly*. Praha: Půdorys, 1994.

Meilicke, Christine A. *Abulafianism Among the Counterculture Kabbalists*.

<<http://www.bahaistudies.net/asma/abulafia7.pdf>>

Nash, John F. *Abraham Abulafia and the Ecstatic Kabbalah*. 2008.

<<http://www.uriel.com/knowledge/articles-presentations/Nash%20articles/EQ040308--Abulafia.pdf>>

Ricken, Friedo. *Antická filosofie*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1999.

Sadek, Vladimír. *Židovská mystika*. Praha: Fra, 2003.

Wasserman, James. *Mysterijní tradice: tajné symboly a posvátné umění*. Praha: Volvox Globator, 2007.

Wolfson, Elliot R. *From Mystic to Prophet: Abraham Abulafia and Ecstatic Kabbalah*.

<http://www.myjewishlearning.com/beliefs/Theology/Kabbalah_and_Mysticism/Kabbalah_and_Hasidism/In_Safed/Ecstatic_Kabbalah.shtml>

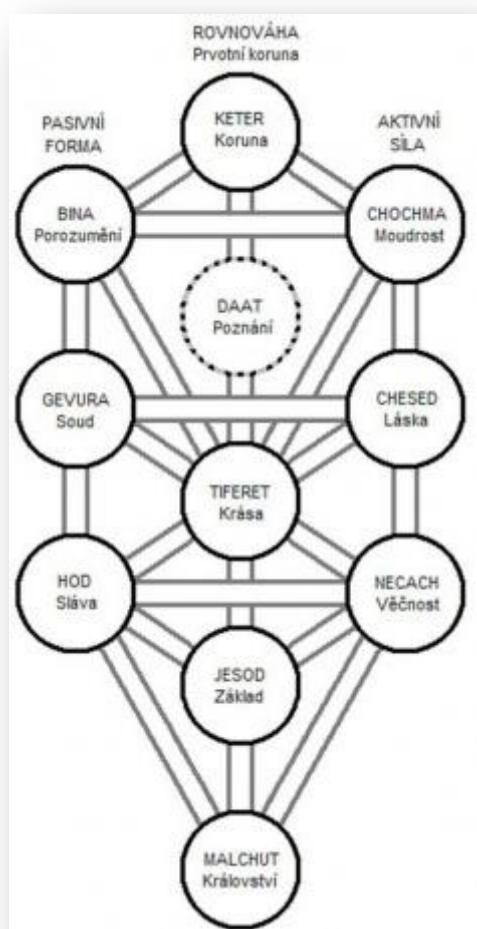
Životopisy a slovníky online

<http://www.biblenet.cz/app/bible/Exod/chapter/14>

<http://plato.stanford.edu/entries/maimonides/#Con>

<http://plato.stanford.edu/entries/spinoza/#Bio>

7. Příloha č. 1 – Sefirotický strom

8. Příloha č. 2 – Tetraktys

